

Slovenské kúpeľníctvo v kontexte zmien - aktuálny stav, problémy a výzvy

Matlovičová K. – Kolesárová J. – Židová A.

Úvod

V súčasnej odbornej literatúre existuje mnoho prístupov k vymedzeniu kúpeľného turizmu. V zásade by sme ich mohli rozdeliť do dvoch skupín. Prvú skupinu tvoria názory odvodzujúce podstatu tejto formy turizmu od vody a jej blahodarných účinkov na zdravie človeka (termálne či minerálne pramene). Ide o vymedzenie na historickom princípe vychádzajúce z pôvodu označenia ozdravných a liečebných turistických ciest viažucich sa k návštevám a využívaniu liečivých prameňov. Tento prístup vychádza z najpravdepodobnejšieho objasnenia pôvodu označenia „spa“ ako skratky odvodennej z latinského „*sanitas per aqua*“ (k zdraviu za pomoci vody, resp. liečba vodou (Smith, Jenner 2000)). V niektorých výkladových slovníkoch nájdeme aj dnes definíciu „spa“ ako miesta spájajúceho sa primárne s minerálnym prameňom (napr. Oxford Dictionaries). Postupným vývojom a rozširovaním škály terapeutických prostriedkov, predovšetkým na prírodnej báze, sa primárnym z pohľadu diferenciácie pojmu kúpeľný turizmus stalo zdôrazňovanie liečebných, ozdravných a regeneračných aspektov pobytov v polohou či vybavením špecifických zariadeniach. Tie pritom musia spĺňať celý rad presne stanovených kritérií a štandardov. V širšom slova zmysle (*sensu largo*) môžeme kúpeľný turizmus vnímať ako takú formu turizmu, ktorej hlavným cieľom je liečba, zotavenie a zmiernenie príznakov špecifických chronických ochorení a celkové zlepšenie fyzickej či psychickej kondície.

Napriek tomu, že súčasné vnímanie kúpeľných centier je v zmysle spôsobov akým je možné dosiahnuť istý stupeň biologickej obnovy omnoho širšie ako v minulosti, predsa len sa za ich priam nevyhnutnú súčasť považuje voda v jej najrôznejších podobách (liečivá, termálna ako aj minerálna, ale tiež aj úžitková a tečúca voda ako súčasť bazénov, víriviek a pod.).

Kúpeľný turizmus na Slovensku - stručný náčrt historického kontextu

V európskom kontexte je Slovensko považované za tradičnú kúpeľnú destináciu s dávnou históriou spájajúcej sa so vznikom prvých osídlení v blízkosti termálnych či minerálnych prameňov. Medzi prvé priame písomné dokumenty poukazujúce na existenciu kúpeľných miest patria listiny z čias Bela IV. z roku 1247 či neskoršie účtovné knihy z počiatku 16. storočia (Sedlák 1970). V tom čase vznikol aj dokument J. Wernhera z roku 1549 „O podivuhodných vodách v Uhorsku“ a dochovaný je aj o dve storočia starší súpis minerálnych a termálnych prameňov v Rakúsko-Uhorsku v roku 1763. (Eliašová, 2009, Rebro 1996).

K najstarším kúpeľným centráм na Slovensku patria Bardejovské kúpele, Bojnice, Piešťany, Sklené Teplice, Trenčianske Teplice a Turčianske Teplice. Dôležitým medzníkom v rozvoji kúpeľníctva na Slovensku bolo 18. storočie, kedy v dôsledku rozvoja vedeckého bádania o blahodarných účinkoch minerálnych a termálnych prameňov na zdravie človeka, dochádza k budovaniu kúpeľných centier (Husovská, 2001). Tie postupne začali slúžiť aj ako možné miesta zábavy a odpočinku. Počas medzivojnového obdobia zažívali slovenské kúpeľné mestá rozkvet, predovšetkým vďaka klientele z Českej republiky. Toto obdobie popisuje Eliašová (2009) ako etapu poznačenú snahami o odstránenie rakúsko-byzantského a maďarsko-židovského charakteru vtedajšieho slovenského kúpeľníctva. Za obdobie najväčšieho úpadku sa považuje povojnové obdobie, kedy došlo k masívnemu znárodňovaniu súkromného majetku, ktoré neobišlo ani kúpeľníctvo. Zmenu k lepšiemu priniesli až 60. roky 20. stor., kedy sa začalo s postupnými investíciami do obnovy infraštruktúry a pristúpilo sa k zmenám v oblasti manažmentu a propagácie slovenských kúpeľov v zahraničí (Eliašová, 2009). Posledným výrazným zlomovým momentom vo vývoji slovenského kúpeľníctva bol rok 1989, kedy v dôsledku celospoločenských zmien, došlo k mnohým zásadným zmenám v oblasti majetkovoprávných pomerov kúpeľných komplexov. Vo výpočte historických

medzníkov by neposlednom rade nemožno opomenúť ani r. 2004, kedy sa Slovensko stalo súčasťou Európskej únie. To nepochybne prispelo k otvoreniu priestoru pre ich ďalší rozvoj, avšak prinieslo aj nové výzvy v podobe zvýšenej konkurencie najmä zo strany okolitých krajín. Aktuálna situácia v slovenskom kúpeľníctve je teda do značnej miery poznačená snahou o zlepšenie kvality poskytovaných služieb, ktoré ešte stále v mnohých smeroch nedosahujú požadovanú úroveň. Toto úsilie je potrebné vnímať v kontexte snáh o celkové posilnenie postavenia cestovného ruchu v národnom hospodárstve.

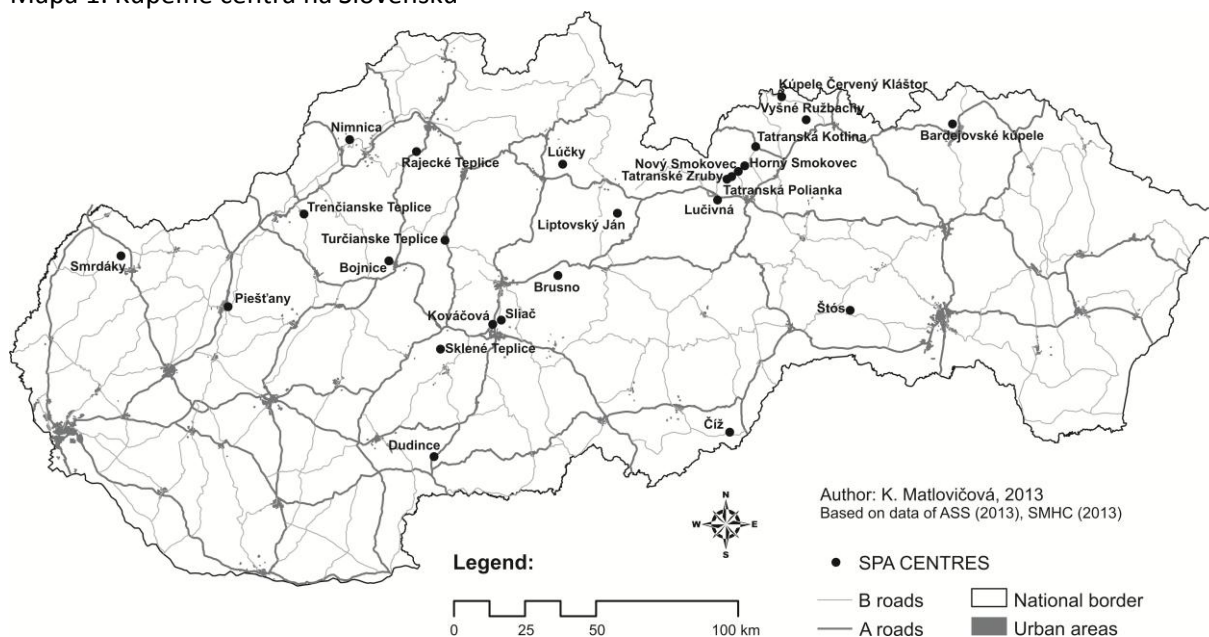
Kúpeľný turizmus na Slovensku - aktuálny stav

Slovensko je v európskom kontexte vnímané ako územie bohaté na pramene minerálnych a termálnych vôd, ktoré sú považované za vzácny prírodný zdroj. Všeobecne sú vďaka svojmu zdravotníckemu, hospodárskemu a spoločenskému významu považované za dôležitú súčasť prírodného dedičstva krajiny.

Geografická poloha Slovenska na západnom oblúku Karpát mu vytvára výborné prírodné predpoklady pre rozvoj kúpeľníctva na báze liečivých, minerálnych a termálnych vôd, ktoré sú tu hojne zastúpené vďaka priaznivej geologickej štruktúre podložia. Ich výskyt je viazaný najmä na územia tektonických zlomov a prechodné oblasti styku pohorí a kotlín, kde sa obvykle podzemné vody dostávajú na zemský povrch. Pestrá geologická stavba tak prispela k vzniku celého spektra typov minerálnych vôd. Nájdeme tu takmer všetky známe typy minerálnych vôd (s výnimkou rádioaktívnych). To čo ich odlišuje od bežných vôd je ich chemické zloženie a mnohé fyzikálne vlastnosti. Delíme ich na: prírodné minerálne vody, prírodné liečivé vody a prírodné minerálne vody stolové (ASK 2013). Ako sme už naznačili v úvode, v súčasnosti sa za dôležité zdroje pre rozvoj kúpeľníctva považujú aj iné prírodné predpoklady. V prípade Slovenska ide predovšetkým o vhodné klimatické podmienky, najmä horská a vysokohorská klíma, ktorá ma priaznivé účinky na ľudské zdravie a regeneráciu.

V r. 2011 bolo na Slovensku evidovaných 21 kúpeľných miest v rámci ktorých pôsobí 31 prevádzkovateľov kúpeľnej liečby (mapa 1, tabuľka 1, 2) s celkovým počtom 89 ubytovacích zariadení (z toho 47,2% tvorili hotely a penzióny), pričom oproti roku 2005 sa ich počet zvýšil o 24,7%. Celková lôžková kapacita predstavovala 11 795 lôžok v 6 003 izbách. V tomto ukazovateli nebol zaznamenaný za posledných 6 rokov takmer žiadny rozdiel (v r. 2005 predstavovala lôžková kapacita 11 804 lôžok). Zmenil len podiel lôžok v hoteloch, kt. poklesol o 27,3% oproti roku 2005 (graf 1,2). (ŠÚ SR 2012)

Mapa 1: Kúpeľné centrá na Slovensku

Tabuľka 1: Zoznam obchodných spoločností ktorým bolo vydané povolenie Štátnej kúpeľnej komisie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky na prevádzkovanie prírodných liečebných kúpeľov

Kúpeľné miesto	Prírodné liečebné kúpele	Prevádzkovateľ kúpeľnej liečby
Trenčianske Teplice	1 Kúpele Trenčianske Teplice a.s.	
		Kúpeľno-liečebný ústav Ministerstva vnútra Slovenskej republiky ARCO Trenčianske Teplice
Bardejov - Bardejovské kúpele	2 Bardejovské Kúpele a.s.	
		Kúpeľno-liečebný ústav Ministerstva vnútra Slovenskej republiky DRUŽBA, Bardejovské kúpele
Bojnice	3 Kúpele Bojnice, a.s.	
Dudince	4 Kúpele Dudince a.s., Dudince	
Dudince		3 SLOVOTHERMAE, Slovenské liečebné kúpele, podnik služieb, š.p. , Diamant Dudince
Liptovský Ján		Kúpeľno-rehabilitačný ústav Ministerstva vnútra Slovenskej republiky Bystrá Liptovský Ján
Lučivná	5 Kúpele Lučivná a.s.	
Vysoké Tatry	6 Kúpele Nový Smokovec, a.s.	
	7 Kúpele Horný Smokovec s.r.o.	
		5 Vojenské zdravotnícke zariadenia, a.s., Tatranské Zruby
		6 Sanatórium Dr. Guhra n. o., Tatranská Polianka
		7 Sanatórium Tatranská Kotlina n.o.
		8 TATRASAN, s.r.o., Nový Smokovec
Piešťany Piešťany	8 Slovenské liečebné kúpele Piešťany, a.s.	
		9 Vojenské zdravotnícke zariadenia a.s. odštepný závod Kúpeľný ústav Piešťany
Smrdáky	9 Slovenské liečebné kúpele Piešťany a.s.	
Kováčová Kováčová	10 Wellness Kováčová, s.r.o.	
		10 Špecializovaný liečebný ústav Marína, š.p., Kováčová
Sliač	11 Kúpele Sliač a.s.	
Sklené Teplice	12 Liečebné termálne kúpele a.s., Sklené Teplice	
Štós	13 Kúpele Štós, a.s.	
Rajecké Teplice	14 Slovenské liečebné kúpele Rajecké Teplice, a. s.	
Nimnica	15 Kúpele Nimnica, a.s.	
Brusno	16 Kúpele Brusno, a.s.	
Lúčky	17 Liptovské liečebné kúpele, a.s., Lúčky	
Číž	18 Prírodné jódové kúpele Číž, a.s.	

Turčianske Teplice	19	Slovenské liečebné kúpele Turčianske Teplice, a.s.	
Vyšné Ružbachy	20	Kúpele Vyšné Ružbachy, a.s.	
Červený Kláštor	21	Pieniny resort, s.r.o.	

Zdroj: MZSR (2013)

Tabuľka 2: Kúpele na Slovensku podľa indikácii a prírodného zdroja

Kúpeľné strediská	Indikácie	Minerálny alebo termálny prameň
Bardejovské kúpele	Onkologické choroby Choroby obehového ústrojenstva Choroby tráviaceho ústrojenstva Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Netuberkulózne choroby dýchacích ciest Choroby pohybového ústrojenstva Choroby obličiek a močových ciest Gynekologické choroby Choroby z povolania http://www.kupele-bj.sk/	- prírodná-liečivá, slabo až stredne mineralizovaná, hydrogén uhličitanovo-chloridová, sodná, železitá, studená, hypotonická, so zvýšeným obsahom kyseliny boritej - celková mineralizácia sa pohybuje od 1600 mg/l do 9400 mg/l - CO ₂ - 2200-3800 mg/l, - teplota: 7-10°C.
Bojnice	Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Choroby obličiek a močových ciest Ženské choroby Choroby z povolania http://www.kupele-bojnice.sk/index1.php?ids=14	- prírodná, liečivá, hydrogén-uhličitanovo-síranová, vápnikovo-horčíková hypotonická akrototermálna voda - 9 prameňov s výdatnosťou 40 l/s - hĺbka - 1200-1500 m. - teplota: 28 – 52 °C
Brusno	Choroby obehového ústrojenstva Choroby tráviaceho ústrojenstva Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Choroby z povolania http://www.kupelebrusno.sk/index.php?menu=4	- prírodné liečivé vody - studené minerálne vápenato – sodno -horečnaté, uhličitý, hydrouličito-sírové a hypotonické - 6 minerálnych prameňov - výdatnosť 0,07 -5,8 l/s - teplota: 16 - 20 °C
Číž	Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Ženské choroby Choroby z povolania Onkologické choroby Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Netuberkulózne choroby dýchacích ciest Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Choroby gynekologické http://www.kupeleciz.sk/kupelna_li ecba.html	- prírodná, liečivá, silne mineralizovaná, jódovo-brómová, sodno-chlórová hypotonická voda - pH 7,3 – 7,48 - 3 pramene - celková mineralizácia vody je 4826 - 30 01 mg /l - teplota: 14 - 31,8°C
Dudince	Choroby obehového ústrojenstva Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Choroby z povolania	- prírodná liečivá vysoko mineralizovaná voda, uhličitá, sulfánová, hydrogenuhličitanovo-chloridová, sodno-vápenatá, sulfidická, so zvýšeným obsahom fluoridov, lítia, bóru, vápnika a hydrogenuhličitanov, slabokyslá,

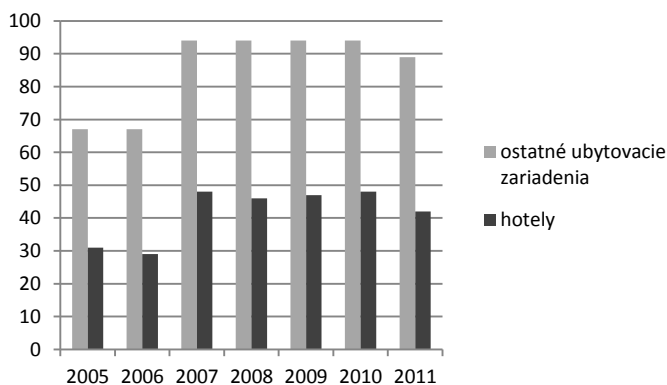
	http://www.kupeledudince.sk/kupe lna-liečba	veľmi nízko termálna, hypotonická - celkovou mineralizácia 5923 mg/l - 1450 mg oxidu uhličitého a necelých 6 mg sírovodíka v 1l - teplota: 27,2 °C
Horný Smokovec - Vysoké Tatry	Netuberkulózne choroby dýchacích ciest http://www.kupelehs.sk/	- klimatické kúpele - klimatoterapia, liečebný telocvik, inhalačná liečba, fyzikálna terapia (diatermia, solux, biopton, biostimulátor, parafín), bazén, sauna (suchá, parná)
Kováčová	Choroby tráviaceho ústrojenstva Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Choroby obličiek a močových ciest Ženské choroby Onkologické choroby http://www.kupelekovacova.sk/	- klimatické kúpele - podľa švajčiarskej klasifikácie možno obec Kováčová zaradiť do klimoterapeutickej oblasti so stupňom stimulácie 0-, má teda sedatívnu klímu - sírano-hydrouhličitanová, vápenato-horčíková, hypotonická termálna voda s obsahom vápnika, horčíka, síranu, hydrokarbonátu a s obsahom 850mg/l. - teplota: 12,3 - 48°C
Lučivná	Netuberkulózne choroby dýchacích ciest http://www.tkl.sk/	- klimatické kúpele - podhorská klíma, na južnom úpätí Vysokých Tatier - chránenosť proti severným vetrom, dlhý čas slniečného svitu, čistota ovzdušia bohatého na kyslík a intenzita kalorického slnečného žiarenia sa podieľajú na špecifickej miestnej liečivej klíme
Lúčky	Onkologické choroby Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Ženské choroby Choroby z povolania http://www.kupele-lucky.sk/	- prírodné, liečivé, slabo mineralizované, síranovo- hydrouhličitanové, vápenato-horečnaté, uhličité vody, hypotonické, vlažné s obsahom voľného CO ₂ . - podľa tvorby ich chemického zloženia - patria pramene k vodám petrogénnym, karbonato- sulfatogénneho charakteru s nevýrazným kalcio- sulfátový typom chemizmu - termálna minerálna voda kúpeľného prameňa Valentína o teplote 32 °C -teplota: 31,5°C
Nimnica	Onkologické choroby Choroby obehového ústrojenstva Choroby tráviaceho ústrojenstva Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Netuberkulózne choroby dýchacích ciest Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Ženské choroby Choroby z povolania http://www.kupelenimnica.sk/	- prírodná liečivá vysoko mineralizovaná voda, uhličitá, hydrogénuhličitanovo-sodná, jódová, so zvýšeným obsahom hydrogénuhličitanov, slabo kyslá, studená, hypotonická - katióny súčet: 1485,918 mg.1 ⁻¹ , anióny súčet: 3661,67 mg.1 ⁻¹ - teplota: 12,7 °C
Liptovský Ján	Onkologické choroby Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Netuberkulózne choroby dýchacích ciest Ženské choroby Choroby z povolania http://www.krubysra.sk/sk/kupele /	- 13 minerálnych a termálnych prameňov - studené, veľmi nízko termálne, slabo a silno uhličité, dusikaté, slabo mineralizované sírovodíkové vody - teplota: 14,8 - 29,4 °C

Nový Smokovec - Vysoké Tatry	Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Netuberkulózne choroby dýchacích ciest Duševné choroby Choroby z povolania http://www.kupelens.sk/	Klimatické kúpele - hlavným prírodným liečivým faktorom je horská a vysokohorská klíma, ktorá má priaznivý komplexný liečivý účinok na ľudský organizmus
Piešťany	Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Choroby z povolania http://www.kupelepiestany.sk	- termálna minerálna voda - desať prameňov s priemerným obsahom 1.500 mg minerálnych látok na 1 l minerálnej vody. Voda vyvierá z tektonických zlomov z hĺbky asi 2000 metrov, zachytáva sa v hĺbke 60 m, čo zaručuje jej konštantné chemické zloženie a teplotu. - prírodné minerálne vody, prírodné, liečivé, termálne, slabo mineralizované - s obsahom okolo 1340 mg minerálnych látok v litri vody, síranové - hydrogén - uhličitánové, vápenato - sodíkové, sírovodíkové, hypotonické s obsahom voľných plynov, najmä sírovodíka okolo 5 mg H₂S na liter - malého množstva CO₂ a čiastočne aj rádiovej emanácie - sírne bahno je unikátny peloid - teplota: 67 až 69 °C.
Rajecké Teplice	Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Choroby z povolania http://www.spa.sk/	- hydrouhličitánové, vápenato-horčíkové, hypotonické minerálne vody, - 5 prameňov - teplota: 37 - 39°C
Sklené Teplice	Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Choroby z povolania http://www.kupele-skleneteplice.sk/index.php	-pramene patria k prírodným slabo mineralizovaným, síranovým, vápenato – horečnatým, horúcim, hypotonickým vodám s celkovou mineralizáciou 2456 mg/l - 14 prameňov - teplota: 37 - 52,3°C
Sliač	Onkologické choroby Choroby obehového ústrojenstva Choroby pohybového ústrojenstva Ženské choroby http://www.kupelesliac.sk/	- liečivá, slabo mineralizovaná voda, sírano – hydrogénuhličitá, vápenato – horečnatá, železitá, uhličitá, studená, hypotonická (viac prameňov) - teplota vody 12,3-33,3 °C
Smrdáky	Choroby pohybového ústrojenstva Kožné choroby Choroby z povolania http://www.kupelesmrdaky.sk/sk/smrdaky	- minerálna voda s vysokým obsahom terapeuticky účinného sírovodíka (680 mg/l) a sírne bahno - obsahuje aj minerály a soli – najmä na báze Na, Mg a Ca (3400 mg/l) - prírodná , liečivá, slabo mineralizovaná, hydro – uhličitánovo, chloridouhličitánová, sodná, sírna voda so zvýšeným obsahom kyseliny boritej, zásaditá s obsahom sírovodíka cca 600mg/l vody, hypotonická -teplota: 13°C
Štós	Onkologické choroby Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Netuberkulózne choroby dýchacích ciest Duševné choroby Ženské choroby Choroby z povolania http://www.kupele-stos.sk	- klimatické kúpele podľa švajčiarskej klasifikácie majú kúpele liečivú klímu so stupňom stimulácie 1, s typickými prvkami horského prostredia - speleoterapia v blízkej Jasovskej jaskyni

Trenčianske Teplice	Onkologické choroby Choroby tráviaceho ústrojenstva Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Kožné choroby Ženské choroby Choroby z povolania http://www.kupele-teplice.sk	- termálne pramene patria svojimi fyzikálnymi vlastnosťami a chemickým zložením do skupiny prírodných, síranových, vápenato-horečnatých, sírnych, teplých hypotonických minerálnych vôd so zvýšeným obsahom fluóru - teplota: 37,7 – 40°C
Turčianske Teplice	Onkologické choroby Choroby tráviaceho ústrojenstva Nervové choroby Choroby pohybového ústrojenstva Choroby obličiek a močových ciest Ženské choroby Choroby z povolania http://www.therme.sk/	- minerálne pramene sú vadózneho pôvodu - vysoký obsahu minerálnych látok (v 1 litri na úrovni až 1524 mg/l) - novozachytený prameň s teplotou 40°C - na pitné kúry - chemické zloženie všetkých tunajších minerálnych prameňov je podobné - okrem sodíka, vápnika, horčíka, chlóru a iných minerálie obsahujú aj oxid uhličitý - teplota: 40,7°C do 46,5°C
Vyšné Ružbachy	Onkologické choroby Choroby obehového ústrojenstva Choroby tráviaceho ústrojenstva Choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou Choroby obličiek a močových ciest Duševné choroby Ženské choroby Choroby z povolania http://kupele.vysne-ruzbachy.info	- 14 prameňov - liečivá voda patrí do skupiny hydrouhličitanovo-síranových, vápenato-horčíkových, uhličitých, hypotonických minerálnych vôd - teplota: 4°C -22,3°C
Pieniny	Kožné choroby http://www.smerdzonka.eu/	- dva siričité pramene

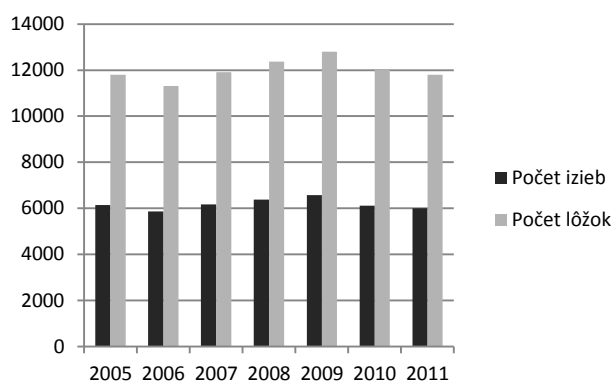
Zdroj: oficiálne stránky kúpeľov (viď odkaz v tabuľke) a MZSR (2013)

Graf 1: Vývoj počtu ubytovacích zariadení v slovenských kúpeľoch od roku 2005

zdroj: ŠÚ SR (2012)

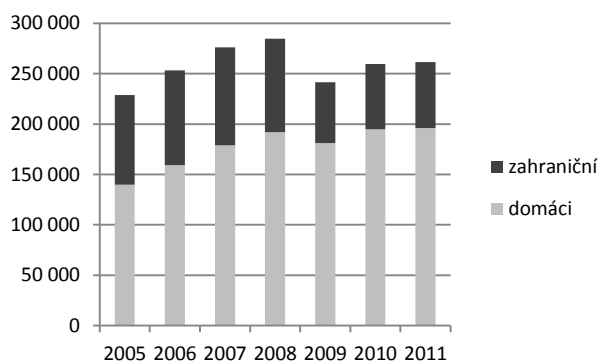
Graf 2: Vývoj počtu izieb a lôžkovej kapacity v slovenských kúpeľoch od roku 2005

zdroj: ŠÚ SR (2012)

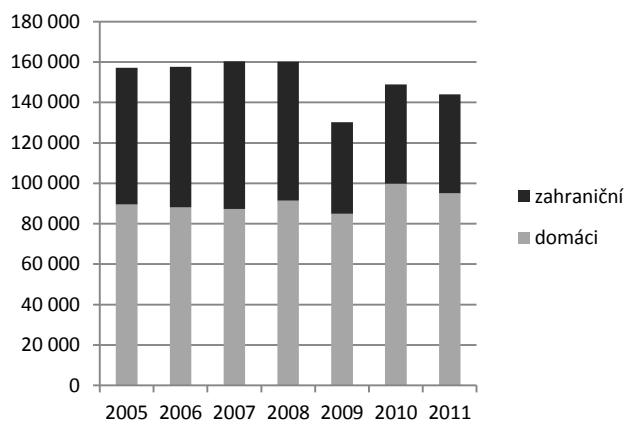
Počet návštevníkov v slovenských kúpeľoch mal do roku 2008 stúpajúcu tendenciu, pričom medziročne stúpал o takmer 10%. Pravdepodobne v dôsledku ekonomickej recesie sa však tento rast v roku 2008 spomalil na niečo vyše 3% a v nasledujúcom roku poklesol o vyše 18%. V roku 2009 sa ho však podarilo opätovne naštartovať na úroveň spred troch rokov vďaka nárastu počtu domácich návštevníkov. (ŠÚ SR 2012) (graf 3,4)

Graf 3: Vývoj počtu návštevníkov v slovenských kúpeľoch od roku 2005

zdroj: ŠÚ SR (2012)

Graf 4: Vývoj počtu návštevníkov v hoteloch a penziónoch Slovenských kúpeľov od roku 2005

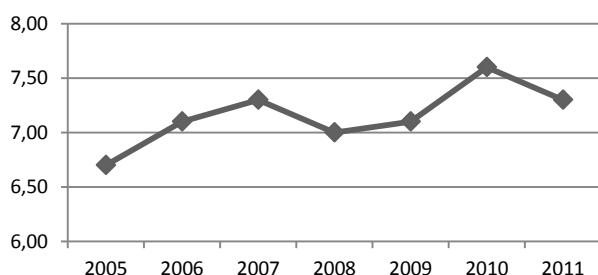

zdroj: ŠÚ SR (2012)

Turisti prichádzajúci do Slovenských kúpeľov tvoria v rámci ich celkového počtu v prieme 7%. Tento podiel do roku 2008 miene stúpал, ale tento pohyb možno hodnotiť ako málo výrazný (graf 5). Istý pokles zahraničnej klientely, ktorý je badateľný hlavne od roku 2008 sa podarilo prevádzkovateľom

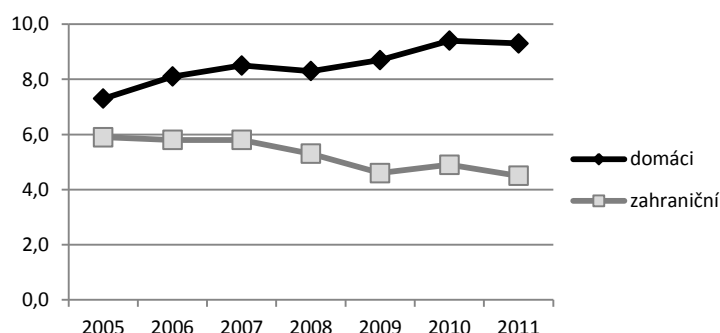
slovenských kúpeľov vykompenzovať vďaka domácim turistom, ktorých podiel na celkovom počte turistov naopak mierne narastá (od roku 2005 predstavuje tento nárast 2%)(ŠÚ SR 2012)(graf 6).

Graf 5: Podiel kúpeľného turizmu v rámci celkového počtu ubytovaných hostí (%)

zdroj: ŠÚ SR (2012)

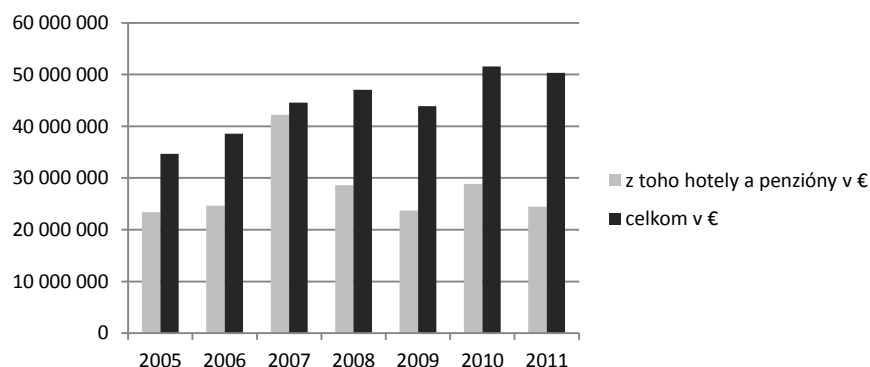
Graf 6: Podiel domácich a zahraničných turistov v rámci celkového počtu ubytovaných hostí v kúpeľoch (%)

zdroj: ŠÚ SR (2012)

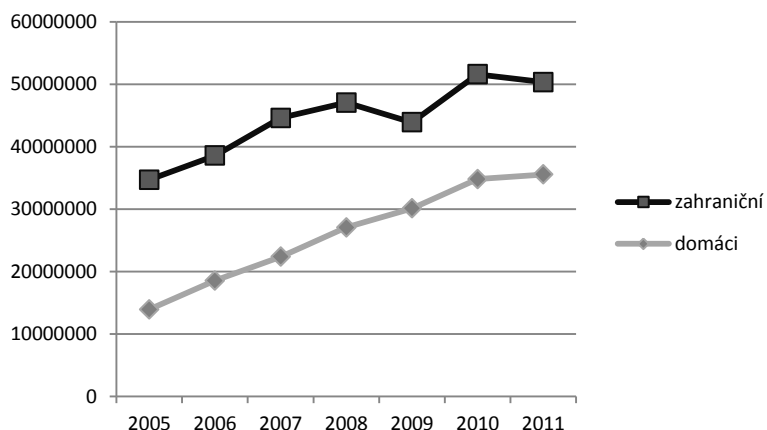
Vyššie uvedené tendencie sa prejavili aj v prípade celkovej výšky tržieb za ubytovanie, ktoré boli získané od kúpeľných hostí na Slovensku (graf 7). Ich celková hodnota postupne narastala až do roku 2009, kedy došlo k ich poklesu o vyše 7%, čo mohlo byť spôsobené neistotou a miernym vzostupom cien v súvislosti s prijatím Eura ako novej meny. Nasledujúci rok však slovenské kúpeľníctvo zaznamenáva nárast tržieb o takmer 15%, čo bolo spôsobené predovšetkým nárastom v segmente zahraničných klientov (graf 8). Na nasledujúci rok bol však zaznamenal opäť pokles, ktorý bol zmiernený nárastom tržieb na strane domácich návštevníkov (graf 8). (ŠÚ SR 2012)

Graf 7: Vývoj tržieb za ubytovanie v slovenských kúpeľoch (v €)

zdroj: ŠÚ SR (2012)

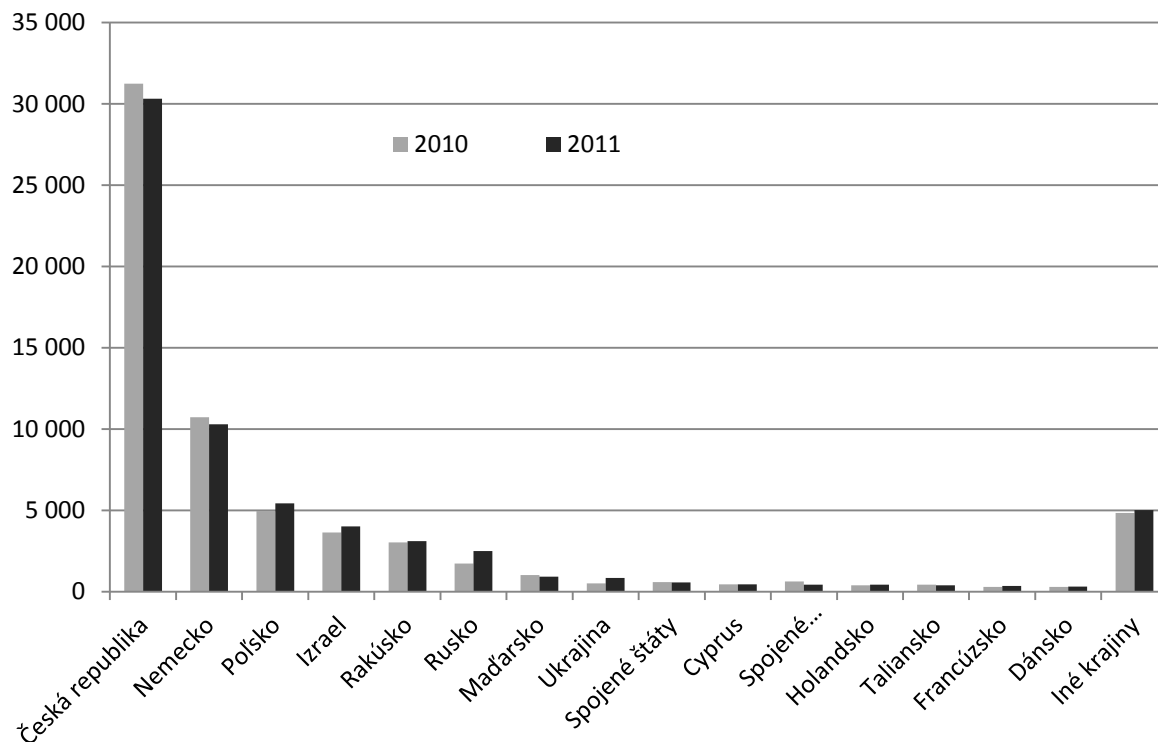
Graf 8: Vývoj tržieb z ubytovania v slovenských kúpeľoch (v €) za domácich a zahraničných kúpeľných hostí

zdroj: ŠÚ SR (2012)

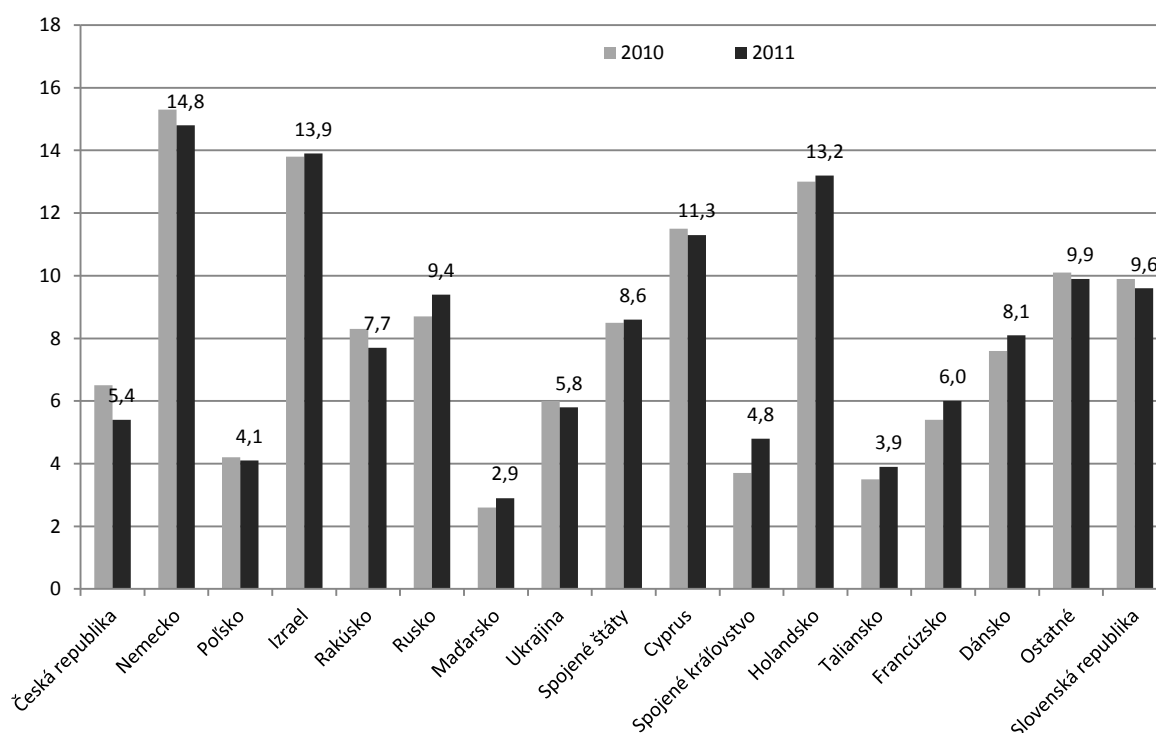
V štruktúre zahraničných návštevníkov má jednoznačne dominantné postavenie klientela z Českej republiky ktorá tvorí takmer 50% všetkých zahraničných kúpeľných hostí (v roku 2011 predstavovali 46,3% podiel v rámci celkového počtu zahraničných hostí). Z ďalších početných skupín možno uviesť Nemcov (15,7%), Poliakov (8,3%) a Izraelcov (6,13%) (údaje z r. 2011). Počet prenocovaní predstavoval v roku 2011 u slovenských kúpeľných hostí 9,2 dňa. Najdlhšie pobyty v priemere dva týždne (14,8 dňa v r. 2011) strávili v slovenských kúpeľoch hostia z Nemecka a Izraela (13,9 dňa v r. 2011) (graf 10). (ŠÚ SR 2012)

Graf 9: Štruktúra zahraničných návštevníkov v Slovenských kúpeľoch (porovnanie r. 2010 a 2011)

zdroj: ŠÚ SR (2012)

Graf 9: Priemerný počet prenocovaní slovenských kúpeľných hostí (porovnanie r. 2010 a 2011)

zdroj: ŠÚ SR (2012)

Problémy a výzvy slovenského kúpeľníctva

Ako sme už naznačili v úvode slovenské kúpeľníctvo prekonalo niekoľko zlomových momentov vo svojom vývoji. Ako naznačujú analyzované štatistické dáta, vývoj v posledných rokoch priniesol niekoľko nových výziev. Najväčším problémom je teda kvalita poskytovaných služieb, ktorá je istým spôsobom odrazom stále nedostatočných investícií potrebných nie len pre obnovu často zastaranej resp. nevyhovujúcej infraštruktúry, ale aj pre nakúpenie nového moderného vybavenia či zaškolenie a udržanie kvalitného personálu. (napr. aj CR IMP 2010) Aj keď Slovensko v procese modernizácie urobilo značné pokroky v porovnaní so stavom v období pred rokom 1989, predsa len sa ukazuje, že to nestačí a že tempo zmien je stále pomalé.

V marketingovej stratégii rozvoja cestovného ruchu Slovenska na roky 2011-2013 sa uvádzajú štyri hlavné ciele pre stanovené obdobie:

- „Maximalizácia ekonomických prínosov z cestovného ruchu pre národné hospodárstvo.
- Kontinuálny rast účasti na domácom cestovnom ruchu.
- Posilnenie pozície značky Slovenska a jasnejšej identifikácie Slovenska ako dovolenkovej destinácie ponúkajúcej konkurencieschopný produkt.
- Využitie značky medzinárodných podujatí organizovaných na Slovensku (MS v ľadovom hokeji v roku 2011 a projekt: Európske hlavné mesto kultúry - Košice 2013) alebo v zahraničí (Letné olympijské hry Londýn 2012) k zvýšeniu povedomia o Slovensku v zahraničí “ (Stratégia 2013)

Aj keď sa plánovacie obdobie ešte neskončilo, na základe vyššie uvedenej analýzy, môžeme už teraz konštatovať, že príspevok kúpeľného turizmu k ich naplneniu má isté rezervy. Ako nedostatočná je vnímaná predovšetkým dopravná konektivita, najmä nedostatok leteckých spojení a absencia národného leteckého prepravcu, nadväznosť leteckej dopravy na lokálne spojenia ako aj stále neukončené diaľničné prepojenie severovýchodu krajiny s Bratislavou. Z pohľadu cieleného sústredenia sa na zvýšenie dopytu po kúpeľných pobytoch sa ukazuje ako problém rastúcich regionálnych disparít ako aj ekonomické problémy (nízka kúpna sila a nedostatočný objem domácich kapitálových zdrojov) (viac napr. Matlovič, Matlovičová 2005, Matlovič, Matlovičová 2011, Matlovič, Klamár, Matlovičová 2008). V tomto smere je preto stratégia orientácie na lacnejšie pobyty doma ako

veľmi rozumná a prináša prvé výsledky (viď analýza vyššie). Správnosť uvedeného smerovania podporujú aj ďalšie prieskumy, z ktorých vyplýva, že takmer polovica v prieskumoch oslovených Slovákov (43,6% v r. 2010) plánuje dovolenku na Slovensku (Analýza 2010, s. 9). Ako najžiadanejšiu aktivitu uvádzajú relax a únik z bežného života, čo kúpeľný turizmus môže ponúknuť. Ďalším zo spomínaných problémov, ktorý ovplyvnil kúpeľný cestovný ruch je svetová ekonomická recesia. Ako vyplýva zo Správy (2009) kríza zasiahla aj slovenské kúpeľníctvo, hoci v porovnaní s ostatnými odvetviami cestovného ruchu len nevýrazne. V roku 2009 došlo síce k dočasnému poklesu vyše 7%, ale v nasledujúcom roku sa tento prepád podarilo korigovať o vyše 14% (ŠÚ SR 2012). U ostatných odvetví CR predstavoval pokles viac ako 10% u viac ako 60% z nich (Správa 2010).

Podstatnou otázkou v oblasti podpory domáceho cestovného ruchu zo strany štátu je aj jej výška a spôsob. V oblasti kúpeľných pobytov je legislatívne upravená zákonom č. 577/2004 (ZoZZ 2004): *O rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti*, ktorý presne stanovuje kto a za akých podmienok má nárok na kúpeľnú liečbu hradenú v istom rozsahu štátom. Obvykle však návrhu na pobyt musí predchádzať ambulantná zdravotná starostlivosť alebo hospitalizácia. V zásade na Slovensku aktuálne existujú dva typy indikácií: typ „A“ – kúpeľná liečba je hradená v celom rozsahu z verejného zdravotného poistenia a typ „B“ – kde je liečba hradená len čiastočne (ASK 2013). Problémom v tomto smere je, že výška finančnej podpory stále klesá, čo má často zásadný vplyv na fungovanie a prevádzku kúpeľov, hlavne tých, ktorých podstatnú časť klientely tvoria domáci slovenskí pacienti využívajúci tento druh podpory štátu. To čo prevádzkovateľa vnímajú ako problém sú pomerne časté zmeny v rozsahu štátom hradenej zdravotnej starostlivosti a teda redukcia diagnóz v zozname na nich sa viažucich preplácaných pobytov. Časté zmeny totiž neumožňujú realizovanie dlhodobých stratégií ich rozvoja a zvyšujú ta podľa podnikateľov v danej oblasti mieru neistoty.

Význam kúpeľného a zdravotného cestovného ruchu je určený aj tým, že je v rámci marketingovej stratégie jeho rozvoja považovaný za tretiu najdôležitejšiu ťažiskovú formu cestovného ruchu, po letnej turistike, pobytoch pri vode a zimnom cestovnom ruchu v rástane zimných športov. Jeho prioritné postavenie určuje aj to, že liečebné kúpeľníctvo je považované za hlavnú produktovú líniu slovenského cestovného ruchu.

Reakciou na zmienené ťažkosti bolo zintenzívnenie marketingových aktivít na úrovni jednotlivých kúpeľných stredísk i na národnej úrovni. Prevládla orientácia na kľúčové trhy reprezentované susednými krajinami s relatívne dobrou dopravnou dostupnosťou, resp. historickými a spoločenskými väzbami z minulosti (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Rakúsko a Ukrajina) ako aj krajiny ktoré majú dlhodobo výrazné zastúpenie v rámci početnosti turistov (Nemecko, Ruská federácia, Taliansko, Spojené kráľovstvo)(Stratégia 2013). Ako vyplýva z prieskumu (napr. CR IMP 2010, PL IMP 2010) Slovensko je spájané u oslovených respondentov s kúpeľným turizmom, s relaxom, peknou prírodou, príjemnou klímou, priateľskými a príjemnými ľuďmi, dobrou gastronómiou a dobrým pomerom cena – kvalita.

Pozícia značky Slovenské kúpele nás teda naplňujú nádejou, že sme na dobrej ceste by sme vybudovali silné a do budúcnosti aj stabilné odvetvie cestovného ruchu, ktoré by si ale vďaka svojmu potenciálu a existujúcim reálnym možnostiam jeho využitia zaslúžilo väčšiu pozornosť nie len verejnoprávnych a súkromných podnikateľských subjektov, ale aj akademickej obce naprieč širokým spektrom možných pohľadov na ich štúdium.

Literatúra:

- ANALÝZA (2010). Analýza dovolenkového správania sa obyvateľstva Slovenska, Slovenská agentúra pre cestovný ruch [online] dostupné na: www.sacr.sk, citované 1.2.2013
- ASK (2013). Asociácia slovenských kúpeľov, oficiálne stránky asociácie [online] dostupné na: <http://www.ask.sk/sk/>, citované 1.2.2013
- CR IMP (2010). Analýza zdrojových trhov (AZCR) Česká Republika, Slovenská agentúra pre cestovný ruch [online] dostupné na: www.sacr.sk, citované 1.2.2013
- ELIAŠOVÁ, D. (2009b). Slovenské kúpeľníctvo v historickom kontexte. In *Kontexty kultúry a turizmu*. ISSN 1337-7760, č.2, s. 28-31.

- HUSOVSKÁ, Ľ. (2001). *Kúpele: Prechádzky za zdravím a krásou*. Bratislava: Príroda, 2001. 148s. ISBN 80-07-00266-9.
- Matlovič R., Matlovičová K. (2011): Regionálne disparity a ich riešenie na Slovensku v rozličných kontextoch, in Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, ISSN: 1336-6149, Folia Geographica, ISSN 1336-6157, roč. LIII, č.18, PU Prešov, s. 8-87, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČ R., KLAMÁR R., MATLOVIČOVÁ K. (2008): Vývoj regionálnych disparít začiatkom 21. storočia na Slovensku vo svetle vybraných indikátorov/Development of regional disparities in Slovakia at the beginning of 21st century based on the selected indicators Regionální studia / Czech Regional Studies, recenzovaný vedecký časopis, 02/2008, ISSN 1803-1471, s. 2-12, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČ R., MATLOVIČOVÁ K. (2008): Regionálne disparity a regionálny rozvoj na Slovensku s osobitným zreteľom na Prešovský kraj/Differences in the development and regional development in Slovakia, with the special regard on Prešov region in Rydz E., Kowalak A. (eds.): Świadomość ekologiczna a rozwój regionalny, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, ISBN 978-83-7467-008-1, s.125-143, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČ R., MATLOVIČOVÁ K. (2005): Vývoj regionálnych disparít na Slovensku a problémy regionálneho rozvoja Prešovského kraja Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, Folia Geographica 8, ISSN 1336-6149, ISSN 1336-6157, PU Prešov, s. 66-88, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČ R. ; MATLOVIČOVÁ K. (1997): Valorizácia vybraných realizačných predpokladov cestovného ruchu na území Prešova Urbánne a krajinné štúdie, Nr. 2, ITHM FF PU Prešov, s. 204-222, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K., MALINOVSKÝ B., SOVIČOVÁ I., KLAMÁR R. (2012): Stan obecny i perspektywy rozwoju turystyki na przykładzie parkow tematycznych - Aktuálny stav a perspektívy rozvoja turizmu na báze tematických parkov, Aktuálny stav a perspektívy rozvoja turizmu na báze tematických parkov in Obodynski K., Krol P., Bajorka W.: Społeczno-kulturowe studia z kultury fizycznej, Uniwersytet , Rzeszowski, Rzeszow, pp.: 505 – 518, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K., KOLEŠÁROVÁ, J. (2011): Vývoj cestovného ruchu v Thajsku, s dôrazom na stratégie prekonávania krízových situácií Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, Folia Geographica, 17, Ročník LII, ISSN 1336-6149, ISSN 1336-6157, PU Prešov, s. 241-254, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K., SOVIČOVÁ I., MALINOVSKÝ B. (2012): Turizmus Holandska - analýza vybraných ukazovateľov Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, Folia Geographica 19, Ročník LIV., ISSN 1336-6149, ISSN 1336-6157, PU Prešov, s. 171-183, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K. (2011A): Analýza interného imidžu mesta Prešov Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, Folia Geographica, 17, Ročník LII, ISSN 1336-6149, ISSN 1336-6157, PU Prešov, s. 217-241, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K., (2011B): Analýza percepcie urbánneho prostredia ako základ marketingovej stratégie orientovanej na rezidentov. Prípadová štúdia mesta Prešov in Jžek J., Kaňka L. (eds.): Konkurenceschopnost a udržitelný rozvoj malých měst a venkovských regionů v České republice, Vydala Západočeská univerzita v Plzni, 2011, ISBN 978-80-261-0094-2, pp:169-196, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K., ŠIMČÍK D. (2010): Kúpeľníctvo a wellness turizmus v Estónsku, Geografia Cassoviensis, ročník IV., 1 / 2010, ISSN 1337 – 6748, s. 108-113,[online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K. (2009): What is the Colour of Prešov? An Analysis of Colour Associations in the Population Evoked by a Geographical Area as the Fundament for Creating an Acceptable City Brand Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, Folia Geographica, 14, ISSN 1336-6149, ISSN 1336-6157, PU Prešov, s. 167-179, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K., MATLOVIČ R. (2009): Analýza obyvateľmi preferovaných komunikačných kanálov, vo vzťahu k územnej samospráve (príklad mesta Prešov) Acta oeconomica No 26, Úloha územných samospráv v regionálnom rozvoji, Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, ISBN 978-80-8083-916-1, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>
- MATLOVIČOVÁ K.; MATLOVIČ R., NÉMETHYOVÁ B. (2009): Perception of the potential of Presov for recreation and leisure-time activities by its inhabitants/Percepcia potenciálu Prešova pre rekreáciu a voľnočasové aktivity jeho obyvateľmi in Aktywnosc turystyczno-rekreacyjna w obiektach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, pod redakcją J. Ruta i P. Ruta, Uniwersytet Rzeszowski Wydział Wychowania Fizycznego, Katedra Gospodarki Turystycznej, Rzeszow 2009, ISBN 83-926640-5-5, chapter II, pp.: 170-179, [online] dostupné na: <http://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/geografia/pracovnici/matlovicova/pp>

- MZSR (2013). Zoznam vydaných povolení na prevádzkovanie prírodných liečebných kúpeľov a kúpeľných liečební [online] dostupné na: <http://www.health.gov.sk/?povolenie-na-prevadzkovanie-prirodných-liečebných-kúpeľov-a-kúpeľných-liečební-1>, citované 1.3.2013
- PL IMP (2010). Analýza zdrojových trhov (AZCR), Poľsko, Slovenská agentúra pre cestovný ruch [online] dostupné na: www.sacr.sk, citované 1.2.2013
- REBRO, A.s (1996). *Vzácné a obdivované vody Slovenska*. Piešťany, Vydavateľstvo Turista pre Balneologické múzeum v Piešťanoch, 1996. 182 s.
- SEDLÁK, I. (1970). *Bardejovské Kúpele*. 1. vyd. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1971. 88 s. 83-003-79.
- SMITH, C., JENNER, P., (2000). Health Tourism in Europe, *EIU Travel and Tourism Analyst*, No. 1: pp. 41-59.
- SPRÁVA (2009). Prieskum a analýza trhovej situácie v sektore cestovného ruchu na Slovensku, Slovenská agentúra pre cestovný ruch, Bratislava, 18.05.2009, [online] dostupné na: www.sacr.sk, citované 1.2.2013
- STRATÉGIA (2013). Marketingová stratégia slovenskej agentúry pre cestovný ruch (SACR) 2011 – 2013. [online] dostupné na: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-131636?prefixFile=m_, citované 1.2.2013
- ŠIMČÍK D. (2011). *Marketingová stratégia kúpeľnej turistickej destinácie*. Komparatívna analýza stredísk: Pärnu (Estónsko) a Bardejovské Kúpele (Slovensko). Diplomová práca, Prešovská univerzita v Prešove, 98 s.
- ŠÚ SR (2012). Štatistické údaje o kapacitách a výkonoch kúpeľného cestovného ruchu na Slovensku v období rokov 2005-2011, Slovenská agentúra pre cestovný ruch, [online] dostupné na: www.sacr.sk, citované 1.2.2013
- TALAROVIČOVÁ V., HOLZNER J, YILMAZ Y., MATUŠÍKOVÁ D., ŠAMBRONSKÁ K.: (2010). Spa Tourism Textbook – IP 2010, Comparison of Tourism Development Determinants in the European Union and Candidate Countries in the Process of Globalization on the Example of a Concrete Form of Tourism, ISBN 978-80-555-0182-6, University of Prešov in Prešov, GRAFOTLA ČPREŠOV, 127 s.
- ZoZZ (2004). Zákon č. 577/2004 Z. z. NRSR: *O rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti*, © IURA EDITION, spol. s r. o. , [online] dostupné na: www.zbierka.sk, citované 1.2.2013